

## חגיגת בת מצוה

### 1. ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קד

בדבר בת מצוה י"א שבט תשט"ז. מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג מהר"ר ברוך אהרן פופקא שליט"א.

בדבר ענין החפצים להנהיג איזה סדר ושמחה בבנות כשנעשו בנות מצוה, הנה אין לעשות זה בבית הכנסת בשום אופן אף לא בלילה, כי בבית הכנסת אינו מקום לעשות דברי הרשות אף בבנו על תנאי, והצערעמאניע /טקס/ של בת מצוה הוא ודאי רק דברי רשות והבל בעלמא ואין שום מקום להתיר לעשות זה בבית הכנסת. וכ"ש בזה שהמקור בא מהרעפארמער וקאנסערוואטיווער /מהרפורמים וקונסרוטיביים/. ורק אם רוצה האב לעשות איזה שמחה בביתו רשאי אבל אין זה שום ענין וסמך להחשיב זה דבר מצוה וסעודת מצוה, כי הוא רק כשמחה של יום הולדת בעלמא. ואי איישר חילי הייתי מבטל במדינתנו גם סדר הבר מצוה של הבנים שכידוע לא הביא זה שום איש לקרבו לתורה ולמצות ואף לא את הבר מצוה אף לא לשעה אחת, ואדרבה בהרבה מקומות מביא זה לחלול שבת ועוד איסורים. עכ"פ מה שכבר הונהג בפה וגם בא זה ממקור מצוה קשה לבטל, אבל לחדש זה בבנות שהוא בלא מקור מצוה כלל, אף בבית ודאי הי' יותר טוב למנוע אף שליכא איסור, אבל לעשות בביהכ"נ אף בלילה בשעה שאין מתפללין אסור.

ובדבר הכלי החדשה לרחץ את הכלים שנקרא בשם דיש וואשער /מכונה לטטיפת כלים/ אם יכולין לרחוץ שם כלי בשר וכלי חלב זה אחר זה. הנה צריך שמה שבתוכו שהוא על מה שמניחין הכלים, שיהיה לכלי בשר אחרים ולכלי חלב אחרים, ועצם הדיש וואשער שמשימין בתוכו הדבר שמניחין עליו הכלים שהוא רק הדפנות שסביבותם יכולין להשתמש בו לשניהם בזה אחר זה. ידירו מוקירו, משה פיינשטיין.

### 2. ש"ת קול מבשר חלק ב סימן מד

ע"ד שאלתו בענין תכנית חגיגת בת מצוה, הנה בס' ד"ח על הרא"ש פ"ט דברכות אות ל' כתב פירוש הברכה של בר מצוה שמברך האב ברוך שפטרני מעונשו של זה: הכוונה בברכה זו היא שמברך על שעד עתה היה חובה ומוטל על האב לחנכו במצוות ולגדלו בתורה ונמצא כשמתרשל מכל זה שהוא נענש עליו, עיין שם שהשיג על הלבוש (המובא גם במג"א סי' רכ"ה סק"ה) שפירש באופן אחר והוא דחה את פירושו. וא"כ כיון דאמרינן בניזיר דף כ"ט בנו חייב לחנכו בתו אינו חייב לחנכה, ממילא לא שייך ענין זה גבי בת. ואף לפ"ד המג"א סי' שמ"ג סק"א שהביא דיעה שחייב לחנכה מ"מ כתב הפמ"ג בא"א סי' רכ"ה סק"ה דגם למ"ד שמחוייב לחנכה לא יברך האב כשהגיעה ל"ב שנים לפי שאין בה כ"כ מצוות שמחוייב לחנכה בקטנותה. וכן מוכח מלשון המדרש רבה פ' תולדות בפסוק ויגדלו הנערים אמר ר"א צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנה, מיכן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה, וע"ז פירש רש"י שם צריך אדם ליטפל בבנו ללמדו תורה ומצוות ובחודשי הרד"ל שם כתב משמע דווקא בנו אבל בתו לא, ולפ"ז אין הטעם בשביל שעד עתה היה אביו נענש על מה שעובר הקטן כאשר חשבו האחרונים ז"ל. שא"כ גם בביתו כן. אלא עיקר הכוונה על חייב ללמד תורה לבנו, ויש לו סיוע מדברי חמודות הנ"ל.

### 3. ש"ת יחזה דעת חלק ב סימן כט

שאלה: נערה שהגיעה לגיל בת - מצוה, שמלאו לה שנים עשרה שנה ויום אחד, האם לפי ההלכה יש מקום לערוך לה מסיבה חגיגת וסעודה, או אין לעשות כן אלא לנער שהגיע לגיל בר - מצוה, שהוא מניח תפילין בהגיעו למצות.

תשובה: במסכת קידושין (דף לא ע"א): אמר רב יוסף, מריש הוה אמינא מאן דהוה אמר לי הלכה כרבי יהודה דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן, דהא לא מפקידנא והא עבידנא, השתא דשמעית להא דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, אדרבה מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן. [פירוש, רב יוסף היה סגי נהור (סומא). ואמר, מתחלה הייתי אומר שאם יאמרו לי חכמים שהלכה כרבי יהודה שפוטר את הסומא מקיום מצות התורה, אעשה יום טוב לחכמי ישראל, שהרי אף על פי שאני פטור מן המצות, בכל זאת אני מקיים אותן מרצוני הטוב, ושכרי גדול יותר מאדם פקח שהוא חייב ומוכרח לקיים המצות בעל כרחו. אבל כעת ששמעתי דברי רבי חנינא שאמר גדול מי שמצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, אדרבה, אומר אני שאם יאמרו לי שאין הלכה כרבי יהודה, אלא הלכה כחכמים שחולקים עליו וסוברים שחייב בכל המצות שבתורה, אעשה יום טוב לחכמי ישראל, שהרי גם אני מצווה ועושה ושכרי גדול כאדם פקח]. ומכאן למד הגאון רבי שלמה לוריא, המהרש"ל, בים של שלמה (בבא קמא פרק ז' סימן לז), שסעודת וחגיגת בר - מצוה לנער שמלאו לו שלש עשרה שנה ויום אחד, אין לך סעודת מצוה גדולה מזו, שהיא סעודת הודאה למקום ברוך הוא על שזיכה את הנער הזה להגיע למצות, שגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה. שהרי אפילו על הבשורה בלבד שהלכה כחכמים היה רב יוסף שמח ומתכונן לעשות יום טוב לחכמי ישראל, כל שכן בהגיע עתו של הנער עת דודים לזמן התחייבות בפועל בכל המצות, שראוי לעשותו יום טוב. עד כאן. וכן כתב המגן אברהם (סימן רכה סק"ד), והביא עוד מהאחרונים, שמצוה לעשות סעודה ביום שנכנס בנו לעול מצות, כיום שנכנס לחופה. וכן כתב הגאון רבי אירגאס בספר מנחת יוסף (דף נא ע"א) על פי הזהרה החדש. וראה עוד בשו"ת חות יאיר (סימן ע). ובדוגל מרבבה יורה דעה (סימן שצא). ולפי זה נראה שגם לנערה שמלאו לה שנים עשרה שנה ויום אחד, ומתחייבת בכל המצות שהאשה חייבת בהן, (וכמבואר במסכת נדה מה:), הרי נעשית מצווה ועושה באותן מצות, וראוי לחוג את כניסתה למצות בסעודת הודאה ושמחה, כיון שמהבחינה הזאת אין כל הבדל בין נער לנערה, בהגיעם לחיוב מצות. וכיוצא בזה כתב הגאון רבי יוסף חיים מבבל בספר בן איש חי (פרשת ראה אות יז), שאף על פי שלא נהגו לעשות סעודה לנערה ביום הכנסה למצות, מכל מקום ראוי שתלבש בגדי שבת ותהיה שמחה באותו היום על שזכתה להכנס לעול המצות. ע"כ. ונראה מדבריו שאם נוהגים לעשות לה מסיבה וסעודה כמו שעושים לנער בר מצוה בהגיעו למצות, הדבר ראוי והגון, ונחשב לסעודה מצוה. (ובלבד שיתנהגו על פי כללי הצניעות הנדרשים על פי התורה. וע' בשו"ת זקן אהרן ואלקין חאר"ח סימן ו). וכן כתב הרה"ג רבי אברהם מוספייא, (בנו של הגאון רבי חיים מוספייא מחבר שו"ת חיים וחסד), בתשובה כתיבת יד, והובאה בקובץ נועם חלק ז' (עמוד ד'), שמי שעושה סעודה ביום שנכנסה בתו בחיוב המצות, שמלאו לה שנים עשרה שנה ויום אחד, נראה שסעודת מצוה היא, כמו בנער שמלאו לו שלש עשרה שנה ויום אחד, כי מה הבדל בין זה לזה, וכן נוהגים בערי צרפת ובשאר עיירות, לעשות יום שמחה וסעודת מצוה לבן שנעשה בר מצוה, וכן לבת שנעשית בת מצוה, ומנהג נכון הוא. ונפקא מינה שאם קוראים לו ומזמינים אותו להשתתף בסעודה זו, חייב ללכת, (וכמו שפסק הרמ"א בהגה ביורה דעה סימן רסה סעיף יב לענין סעודת ברית מילה). עכ"ד. ועיין בשלחן גבוה יורה דעה (סימן רסה ס"ק מו). ודו"ק.

אמנם הגאון רבי משה פיינשטיין /פיינשטיין/ בשו"ת אגרות משה (חלק א"ח סימן קד) נשאל בזה, וכתב, שאין שום סמך ויסוד לחשוב לסעודת מצוה מה שעושים חגיגה ומסיבה לנערה בת מצוה, ואין זה אלא כשמחת יום הולדת בלבד. ע"כ. ודבריו תמוהים, שהרי אותו הטעם שכתב המהרש"ל בים של שלמה הנ"ל, לגבי סעודת בר מצוה, שייך גם לגבי סעודת נערה בת מצוה. ושוב ראיתי בשו"ת אגרות משה חלק ב' (חלק א"ח סימן צז) שהביא דברי גדול אחד שתמה עליו כן, וכתב ליישב, שאין זה דומה לדין נער בר מצוה, ששם הדבר ניכר מאד שהגיע למצות, שהרי מכאן ולהבא מצרפים אותו למנין ולכל דבר שבקדושה, אבל נערה שלא ניכר בה הדבר למעשה, אלא ידיעה בלבד שהגיעה למצות, לכן אין לעשות בשבילה סעודה ושמחה, אף על פי שעל עצם הדבר שהגיעה למצות שייכת אותה השמחה ממש, כמו בנער

בר מצוה, ואצל רב יוסף היה הדבר ניכר, שמצד גדלותו היו נותנים לו לברך ולהוציא אחרים ידי חובתם. עכת"ד. ואין דבריו מחוורים להלכה, כי מנין לנו לעשות חילוקים כאלה בלי יסוד מוסד, הרי עיקר הדבר תלוי כשנעשה מצווה ועושה, ממילא הוא הדין לבת שהגיעה למצות. ולכן העיקר כמו שכתבנו לעיל שגם לנערה בת מצוה, יש מקום לעשות סעודת שמחה והודאה להש"ת על שזכתה להגיע ולהכנס למצות. וכן כתב הגאון רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי חלק ה' (חלק א"ח סימן כח), שבמקום שנהגו לעשות סעודה ושמחה גם לנערה ביום שנכנסה לעול מצות, ודאי שהדבר ראוי והגון, וכמו שמתבאר מדברי הגאון רבי יוסף חיים בספר בן איש חי (הנ"ל). עכת"ד. (וראה עוד בספרו ישכיל עבדי חלק ו' עמוד שלז). ובאמת שמניעת חגיגות לבנות מצוה, נותנת יד לפושעים לקטרג על חכמי ישראל, שכאלו מקפחים את בנות ישראל, ועושים הפליה בין הבנים לבנות. וכן מצאתי להגאון רבי יחיאל יעקב וינברג בשו"ת שרידי אש חלק ג' (סימן צג), עמוד רפח והלאה), שאחר שהאריך הרחיב כיד ה' הטובה עלי, להוכיח שהרוצים לעשות חגיגה ומסיבה לנערה בת מצוה, אין בזה כל חשש איסור משום ובחוקותיהם לא תלכו, מכיון שאין הכוונה בזה להידמות לעכו"ם. [ועיין עוד בשו"ת יביע אומר חלק ג' חלק י"ד סימן כד]. סיים: שהואיל וכוונת הרוצים להנהיג חגיגת הבת מצוה לשם חיזוק ועידוד חינוכי לבת שהגיעה למצוות, שפיר דמי להנהיג כן. ומה שיש טוענים נגד זה, משום שלא נהגו כן בדורות הקודמים, אין זה טענה כלל, כי בדורות שלפנינו לא הצטרכו לעסוק בחינוך הבנות, לפי שכל אחד מישראל היה מלא תורה ויראת שמים, וכל האוירה מסביב היתה מלאה רוח טהרת וקדושת היהדות. והבנות שגדלו בבית ישראל שאפו לקרבת רוח דעת ויראת ה' גם באפס מעשה. אבל עכשיו שבעונות הרבים נשתנו הדורות שינוי עצום, והשפעת הרחוב הורסת ועוקרת כל זיק של יהדות מלבבות נערות ישראל, מוטל עלינו לרכז כל כוחותינו בחינוך הבנות, ולאשרינו כבר עמדו גדולי ישראל בדור הקודם על כך, ותיקנו מוסדות חינוך של תורה ודעת לבנות ישראל, והקמת רשת גדולה ומקיפה של בית הספר בית יעקב לבנות, היא הפגנה גדולה ונהדרה ביותר של חינוך הבנות של עם ישראל בדורותינו. ושורת ההגיון הישר וחובת העקרון הפדגוגי מחייבת כמעט לחוג גם לבת את יום הגעתה למצות, ואילו ההפליה הזאת שעושים בין הבנים לבנות פוגעת קשות ברגש האנושי של הבת, ולכן יש להתיר לעשות מסיבה וחגיגה בבית לנערות בנות מצוה. עכת"ד. גם ידידנו המנוח הרה"ג רבי עמרם אבורביע זצ"ל, רבה של פתח תקוה, כתב בספרו נתיבי עם (סימן רכה סוף עמוד קיא), שבזמנינו נתפשט המנהג לעשות חגיגה גם לנערה שהגיעה למצות, ושכן מתבאר מדברי הרה"ג רבי יוסף חיים בספר בן איש חי לאשר המנהג הטוב הזה. ע"ש. ונכון לומר דברי תורה ושירות ותשבחות להש"ת, במסיבה החגיגית שעושים לבת מצוה, ואז בודאי נחשבת לסעודת מצוה. וכמו שכתב המרדכי פסחים (מט:). ומרן בשלחן ערוך (או"ח/ סימן עתר סעיף ב) כתב, ריבוי הסעודות שעושים בימי חנוכה סעודות הרשות הן, שלא קבעום למשתה ושמחה, וכתב הרמ"א בהגה, ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, (וע' תוס' תענית יח: ד"ה הלכה, וברמב"ם פרק ג' מהל' חנוכה הלכה ג'). כי באותם ימים היה חנוכה המזבח. ונוהגים לומר זמירות ותשבחות ואז הן סעודות מצוה. ע"כ. וראה עוד בים של שלמה בבא קמא (סוף פרק מרובה). ובשו"ת חות יאיר (סימן ע). ובשו"ת דבר משה אמאיליו חלק א' (חלק י"ד סימן פח). ובשו"ת חקקי לב (חלק י"ד סימן נו). ובספר טהרת המים בשו"ת טהרה (מערכת ס' אות ח). ובשו"ת מהר"ם בריסק חלק ב' (סימן סח). ובשו"ת לב אברהם (סימן ע). ודו"ק.

בסיכום: המנהג שנוהגים לעשות מסיבה חגיגית וסעודת הודאה ושמחה לבת מצוה ביום מלאת לה שתיים עשרה שנה ויום אחד, הוא מנהג טוב והגון. וטוב שיאמרו שם דברי תורה, ושירות ותשבחות להש"ת. אולם יש לשמור בקפדנות על כללי הצניעות לפי דעת תורתנו הקדושה, וכמו שנאמר, עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה, במקום גילה שם תהא רעדה (ברכות ל:). והש"ת לא ימנע טוב להולכים בתמים.

#### 4. שו"ת ציץ אליעזר חלק יח סימן לג

א. לסימן ב' סעיף ג' ו' ס' ד' סעיף ו' אודות עריכת חגיגת בת מצוה וסעודה וכו'. כבו' הביא רק דיעות מחייבים, ולא יתכן שבספר חשוב ופופולרי כזה לא יוזכר גם הצד השני של המטבע, דיעות השוללים, מערכה מול מערכה.

הנה בספר זקן אהרן (אבד"ק פינסק - קארלין, הנודע בעולם ההלכה בספריו החשובים), ח"א סימן ז' יוצא במלחמת תנופה נגד עשיית חגיגה פומבית לבת - מצוה, ובחרב פיפיות בידו ולשון חדה מלוטשת הוא מתאר חומר האיסור וגודל המכשלה שיש בזה באשר שבלתי נמנע שלא יכשלו ע"כ באביזריהו דגילוי עריות מכמה פנים, וכי היה ראוי לאסור זה אפילו אם היה זה מדברים המותרים מעצמן, או אפילו דבר מצוה, מכיון שזה נעשה מעתה חק ומנהג שאר האומות ואחריהם הריפורמים ורשעי פושעי ישראל, על אחת כמה שזה גובל בעבירה על כמה איסורים, וישנו בדבר הזה גם תיקון דבר חדש אשר לא שמענו שמעה בלתי היום, וכן לא יעשה לשנות ממנהגי אבותינו אפילו בדבר שאין נדנדוד איסור, כ"ש בדבר הזה אשר איסורו חמור מאד, אביזרא דע"ז משום ובחוקותיהם לא תלכו, וגם אבזרא דעריות וכו', יעו"ש ביתר אריכות ובדבריו הבוטטים כמדקרות חרב להעובר על זה.

את התשובה הזאת השיב הבעל זקן אהרן עוד בשנת תרפ"ז כדמצוין שם התאריך בראש התשובה, ונכתבה לוועד הרבנים דק"ק לונדון הבירה.

ובשו"ת קול מבשר...

ואל השלישי אני בא, לספר שו"ת דברי ישראל להגה"צ הראב"ד מבדאפעסט ז"ל בח"ב בילקו"ת סימן ז', שיוצא במלחמת חרמה נגד עריכת חגיגת בת מצוה ועשיית סעודה וברכת ברוך שפטרני, הן במעודנים, וגם לרבות לא בבית, וקידודין די נור פולטין מפיו הק' נגד הרוצים לפרוץ זה ולהנהיג דבר כזה שלא שערום אבותינו, ואין נפ"מ בין אם כוונתם לשם שמים או שלא לשם שמים, ואורייתא קא מרתתחא /מרתחא/ ביה לאין שיעור וערוך כדיעו"ש.

גם לרבות בשו"ת אגרות משה...

והאמת אגיד כי גם לענ"ד נראה כמסקנת הגדולים עליונים למעלה לאסור איסור הן במועדן והן בפומבי בבית, בגלל שבחגיגה פומבית לבת, לא ימלט מלהכשל באביזריהו דאביזריהו דר"ע מכמה פנים, ודי לחכימא, ועל אחת כמה שמאן דכר שמיה לבוא ולומר שיהא בזה מצוה, או שתקרא סעודת מצוה. ונער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי בין מחנה החרדים לדבר ה' שינהגו, או שיעלו על שפתי קדשם רעיון כזה, לערוך חגיגת בת מצוה, דיצעו והבינו דעכ"פ מידי הרהור לא יצאו ממעמד כזה יהא אשר יהא.

וברצוני להדגיש כי גם הגה"ח הן איש חי ש"א פ' ראה סימן י"ז איננו כותב כאילו שמהראוי להנהיג לעשות לה סעודה, ואדרבא כותב בדבריו שלא נהגו לעשות לה סעודה, וזהו בבחינה של פוק חזי מאי עמא דבר, וקרוב לודאי שהוא זה בגלל גזירת גדר שלא יבואו להכשל באביזריהו דר"ע. והוא הקדוש לא מציע אפילו ברמז לשנות זה ולהנהיג כן לעשות סעודה, אלא כותב שעכ"ז (אעפ"י שהמנהג שלא לעשות סעודה) תהיה הבת שמחה אותו היום ותלבוש בגדי שבת ואם יש לאל ידה תלבש בגד חדש ותברך שהחיינו ותכוון על כנסתה בעול מצוות כדיעו"ש, וזה בודאי רצוי ומקובל באין כל עוררין על כך